

BESLUIT NATUURBESCHERMINGSWET 1998 VAN GEDEPUTEERDE STATEN VAN
GELDERLAND

Datum besluit : 17 november 2016
Onderwerp : Natuurbeschermingswet 1998 – 2015-014970 – gemeente Oude
IJsselstreek
Activiteit : aanleg en gebruik windpark Den Tol met 9 windturbines te Netterden
Verlenen/weigeren : verlenen vergunning

Aanvrager : Windpark Den Tol Exploitatie B.V.
Zaaknummer : 2015-014970

Beslissing van GEDEPUTEERDE STATEN VAN GELDERLAND op het verzoek van Windpark Den Tol Exploitatie B.V., Jonkerstraat 21, 7077 TT te Netterden, hierna te noemen aanvrager, van 10 november 2015 om een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998, hierna de Nbw 1998.

Aanvraag en procesverloop

De aanvraag omvat de aanleg en het in werking hebben van een windmolenpark met 9 windmolens (zie kaart in bijlage 1) en is ter plaatse van de zuidelijkste turbine gelegen op 285 meter van de grens van het Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein. De ashoogte ligt binnen een bandbreedte van minimaal 100 tot maximaal 139 meter, de rotordiameter heeft een bandbreedte van 112 tot 122 meter. Daarnaast worden naar alle molens kavelpaden aangelegd. Op de gondels van de turbines wordt luchtvaartverlichting aangebracht.

In een eerdere versie van het plan waren 10 windmolens voorzien. Hiervoor was een nieuw bestemmingsplan vastgesteld. Dit bestemmingsplan is door de Raad van State vernietigd. Mede naar aanleiding van deze uitspraak is het project, zoals beschreven in de aanvraag van vergunning in het kader van de Nbw 1998, aangepast en is besloten om de tiende, meest zuidoostelijk gelegen turbine niet te plaatsen. De gemeente Oude IJsselstreek is bezig met de voorbereiding van een nieuw bestemmingsplan dat in 9 windturbines voorziet.

Op 17 februari 2016 is het eerste ontwerp-besluit gepubliceerd. Bij de publicatie hebben wij de fout gemaakt om alleen in Nederland te publiceren. Omdat we verzuimd hebben om ook in Duitsland te publiceren, hebben wij besloten om het ontwerp-besluit opnieuw in zijn geheel te publiceren zowel in Nederland als in Duitsland. De aanvrager heeft van deze gelegenheid gebruik gemaakt om naar aanleiding van de reeds ingebrachte zienswijzen de keuzes en kwalificerende soorten in de passende beoordeling nader toe te lichten middels een memo. Dit memo is bij de hernieuwde tervisielegging van het ontwerpbesluit aan de stukken toegevoegd.

Op het eerste ontwerp-besluit zijn een aantal zienswijzen ontvangen van de volgende instanties:

- Stadt Emmerich Am Rhein d.d. 21 maart 2016.
- Stichting TegenWind(molens) Netterden en omstreken d.d. 29 maart 2016.
- NABU-Naturschutzstation Niederrhein d.d. 22 maart 2016.
- Kreisverwaltung Kleve (Dld.) d.d. 22 maart 2016.

Op het tweede ontwerp-besluit zijn een aantal zienswijzen ontvangen van de volgende personen/instanties:

- Stichting TegenWind(molens) Netterden en omstreken (2x) ter vervanging van de eerste zienswijze d.d. 30 augustus 2016 (2x). De Stichting reageert mede namens 20 inwoners van Netterden en 17 inwoners uit Gendringen.
- Mw. I. van de Kerkhof, Goch-Kessel (Dld.) d.d. 15 augustus 2016.
- Dhr. W. Meijer en mw. P. Castien, Groesbeek d.d. 15 augustus 2016.
- Dhr. R. van der Valk, Kleve (Dld.) d.d. 15 augustus 2016.
- NABU-Naturschutzstation Niederrhein d.d. 2 september 2016.

De ingediende zienswijzen op het eerste en het tweede ontwerp-besluit nemen wij mee in dit besluit. Stichting TegenWind(molens) Netterden heeft haar eerste zienswijze vervangen.

Beide zienswijzen van de Stichting TegenWind(molens) Netterden en omstreken hebben wij ook doorgestuurd naar de Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO), omdat deze zienswijzen ingaan op de ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet, waarvoor de minister van EZ het bevoegd gezag is.

Voor de beoordeling van de aanvraag zijn de volgende stukken gebruikt:

- Ondertekend aanvraagformulier.
- Rapport Vlieggedrag van grutto's in plangebied windpark Den Tol van Bureau Waardenburg B.V. met kenmerk 14-177 d.d. 2-10-2014.
- Notitie Vlieggedrag van weidevogels in plangebied windpark Den Tol van Bureau Waardenburg B.V. met kenmerk 14-815/15.04113/CamHe d.d. 7-7-2015.
- Rapport Passende beoordeling windpark Den Tol van Arcadis met kenmerk 078471969.C definitief d.d. 6-11-2015.
- Rapport Contra-expertise van herziene Passende Beoordeling voor Windpark Den Tol van Alterra d.d. november 2015.

Op 10 mei 2016 heeft de aanvrager nog een memo gestuurd waarin nadere toelichting wordt gegeven op de behandelde soorten in de passende beoordeling. Dit memo is ook bij de beoordeling van de aanvraag betrokken. Dit betreft de memo Passende Beoordeling Windpark Den Tol van Arcadis d.d. 10 mei 2016.

Op 17 oktober 2016 heeft de aanvrager per e-mail correspondentie doorgestuurd met de Duitse autoriteiten over de effecten van andere windmolenprojecten op het Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein. Deze informatie is tevens gebruikt bij de beoordeling.

Op 18 oktober 2016 heeft de aanvrager per e-mail informatie doorgestuurd over de aan te houden effectafstanden tot het Natura 2000-gebied en de geschiktheid en doelstelling van het gebied De Hetter voor Grutto's. Deze informatie is tevens gebruikt bij de beoordeling.

Op deze vergunningaanvraag is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing verklaard.

Instandhoudingsdoelstellingen

De instandhoudingsdoelstellingen van het voor deze aanvraag relevante Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein zijn vermeld op: <http://www.naturschutzinformationen-nrw.de/natura2000-meldedok/de/fachinfo/listen/meldedok/DE-4203-401> en het aanwijzingsbesluit van dit gebied door het Duitse Ministerie für Umwelt und Naturschutz, Landwirtschaft und Verbraucherschutz, zoals bekend gemaakt in het Duitse Ministerialblatt van 26 januari 2006.

Activiteit waarvoor vergunning wordt aangevraagd

De aanvraag omvat de aanleg en het in werking hebben van een windmolenpark met 9 windmolens en is gelegen op 285 meter van de grens van het Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein.

In de aanvraag beschreven natuurwaarden

In het rapport "Passende beoordeling windpark Den Tol" zijn de volgende relevante natuurwaarden genoemd:

Broedvogels:

- Grutto;
- Wulp;
- Tureluur.

Niet broedvogels:

- Kolgans.

Daarnaast is in het memo van 10 mei 2016 beschreven hoe tot deze selectie is gekomen, waarbij is toegelicht dat de Wulp, evenals de Kievit, ook als pleisterende vogel in de beoordeling betrokken zijn.

Voor de andere Natura 2000-soorten, waaronder de soorten waarvoor het Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein is aangewezen, heeft het projectgebied geen functie. Wij verwijzen hiervoor ook naar de toelichting op de passende beoordeling welke door Arcadis is geschreven en welke wij op 10 mei 2016 hebben ontvangen.

In de aanvraag beschreven relevante factoren

In het rapport "Passende beoordeling windpark Den Tol" zijn de volgende relevante factoren genoemd:

- oppervlakteverlies;
- verstoring door licht;
- verstoring door geluid;
- optische verstoring;
- verstoring door mechanische effecten (aanvaringsslachtoffers);
- versnippering/barrièrewerking;
- veranderingen populatiedynamiek.

In de aanvraag beschreven negatieve effecten van de gevraagde activiteiten

In de aanvraag zijn de volgende negatieve effecten beschreven.

Grutto

Het aantal aanvaringsslachtoffers is voor de Grutto berekend op 0,13 vogels per broedseizoen indien 10 windmolens worden geplaatst waarvan de meest zuidoostelijke turbine in de incubatieperiode van de Grutto's gedurende de daglichtperiode (tussen zonsopkomst en zonsondergang) wordt stilgezet. Aangezien de aanvraag 9 windmolens betreft, zonder de meest zuidoostelijke, is de berekende mortaliteit van 0,13 vogels per broedseizoen het maximale. Deze mortaliteit van 0,13 vogels per broedseizoen is lager dan de 1% mortaliteitsnorm van de jaarlijkse natuurlijke sterfte van de lokale populatie. De 1% mortaliteitsnorm bedraagt namelijk 0,14 vogels per broedseizoen. Deze 1% norm voor additionele sterfte dient er toe om te bepalen wat het effect van één enkel project is. Wanneer de 1% norm voor additionele sterfte niet wordt overschreden, is er volgens de norm geen significant effect op de populatie.

Daarnaast kan verstoring optreden van Grutto's. De verstoringsscontour van de zuidwestelijke turbine loopt over de Hetter. Dit kan zorgen voor optische verstoring van Grutto's. Dit deel van het gebied is echter zeer marginaal geschikt tot ongeschikt als broedgebied voor de Grutto. Er is daarom geen sprake van verstoring van het broedgebied van de Grutto in de Hetter. Voorheen was sprake van een project met tien windturbines en viel de zone van optische verstoring door de meest zuidoostelijke turbine deels over het broedgebied van de Grutto. Door het laten vervallen van de meest zuidoostelijke turbine is dat niet meer het geval en zal er ook voor de Grutto geen optische verstoring in het broedgebied optreden.

Om het instandhoudingsdoel te behalen voor de Grutto zijn maatregelen noodzakelijk in het Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein. In het Maßnahmenkonzept ofwel beheerplan voor het Natura 2000-gebied 'Unterer Niederrhein' is dit uitgewerkt. Uit het Maßnahmenkonzept blijkt dat de doelstelling van 300 broedparen van de Grutto in het gehele Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein, onder meer moet worden bereikt in de Hetter met behulp van de daarin beschreven maatregelen. De maatregelen beperken zich echter tot de oostzijde van de zogeheten Hetterboog en deze zijn reeds uitgevoerd. Er is daarom geen sprake van verstoring van het broedgebied van de Grutto in de Hetter.

Dit betekent dat een significant gevolg voor de instandhoudingsdoelstelling van de Grutto en dus een aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied niet op zal treden.

Deze conclusies worden onderschreven in het rapport “Contra-expertise van herziene Passende Beoordeling voor Windpark Den Tol”. Daarin is aangegeven dat de kans op aantasting van de natuurlijke kenmerken van de omliggende Natura 2000-gebieden in voldoende mate wordt gereduceerd door het achterwege laten van de oorspronkelijk geplande tiende turbine. Volgens dit rapport kan op basis van de best beschikbare wetenschappelijke gegevens worden gesteld dat er redelijkerwijze geen schadelijke gevolgen zijn te verwachten voor in het Natura 2000 gebied lokaal broedende weidevogels.

Wulp

Het aantal slachtoffers is voor de Wulp berekend op ongeveer 0,03 vogels per broedseizoen indien 10 windmolens worden geplaatst waarvan de meest zuidoostelijke turbine in de incubatieperiode van de weidevogels gedurende de daglichtperiode (tussen zonsopkomst en zonsondergang) wordt stilgezet. Aangezien de aanvraag 9 windmolens betreft, zonder de meest zuidoostelijke, is de berekende mortaliteit van 0,03 vogels per broedseizoen per jaar het maximale. Dat is lager dan de 1% mortaliteitsnorm die voor het gehele gebied van Unterer Niederrhein op 0,26 is bepaald. Tevens is het lager dan de 1% mortaliteitsnorm in de populatie in het gebied De Hetter die is bepaald op 0,04 vogels per broedseizoen per jaar. Dit betekent dat een significant gevolg voor de instandhoudingsdoelstelling van de Wulp en dus een aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied niet op zal treden.

Deze conclusies worden tevens onderschreven in het rapport “Contra-expertise van herziene Passende Beoordeling voor Windpark Den Tol”.

Het aantal pleisterende Wulpen fluctueert sterk. Als er sprake is van een zachte winter dan verblijven er grotere aantallen pleisterende Wulpen in het Natura 2000-gebied. Het vaststellen van de omvang van de populatie kan daardoor niet precies worden bepaald, maar op basis van gemiddelden en Duits onderzoek naar het vlieggedrag van Wulpen rond windparken kan worden geconcludeerd dat de effecten van het windpark er niet toe zullen leiden dat de populatie lager zal worden dan bij de aanwijzing van het Natura 2000-gebied werd bepaald (1000). In de toegevoegde memo wordt dit nader toegelicht.

Tureluur

De slachtofferkans is voor de Tureluur minder dan 0,00 vogel per broedseizoen. Dat is zeker lager dan de 1% mortaliteitsnorm. Dit betekent dat een significant gevolg voor de instandhoudingsdoelstelling van de Tureluur en dus een aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied niet op zal treden.

Deze conclusies worden tevens onderschreven in het rapport “Contra-expertise van herziene Passende Beoordeling voor Windpark Den Tol”.

Kolgans

Het aantal slachtoffers is voor de Kolgans berekend op 91 vogels per jaar indien 10 windmolens worden geplaatst. Aangezien de aanvraag 9 windmolens betreft, zonder de meest zuidoostelijke, is de berekende mortaliteit van 91 vogels per jaar het maximale. Dat is lager dan de 1% mortaliteitsnorm van het Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein. Wanneer de 1% norm voor additionele sterfte niet wordt overschreden, is er volgens de norm geen significant effect op de populatie.

Daarnaast kan verstoring optreden van Kolganzen. De capaciteit (draagkracht) van het projectgebied vermindert door de aanwezigheid van windturbines. Het projectgebied geldt als foerageergebied voor overwinterende watervogels (Kolgansen). Het gebied wordt echter niet

ongeschikt. In de omgeving liggen voldoende alternatieve foerageergebieden. Bij verstoring is voorzien dat voor ganzen zeker in de omgeving, maar mogelijk ook binnen het projectgebied nog voldoende uitwijkmogelijkheden aanwezig zijn.

Dit betekent dat een significant gevolg voor de instandhoudingsdoelstelling van de Kolgans en dus een aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied niet op zal treden.

In de passende beoordeling beschreven significante effecten van de gevraagde activiteiten

In het rapport "Passende beoordeling windpark Den Tol" is beschreven dat er geen significante effecten optreden bij de plaatsing van 9 windturbines (en het achterwege laten van de meest zuidoostelijke turbine) zoals aangegeven op de tekening in bijlage 1.

In de aanvraag voorgestelde mitigerende maatregelen

Er zijn in de aanvraag geen mitigerende maatregelen voorgesteld omdat er geen significante effecten optreden bij de plaatsing van 9 windturbines zoals aangegeven op de tekening in bijlage 1.

Cumulatieve effecten

Er treden geen significante effecten op door de plaatsing van 9 windmolens. Er is gekeken of er in de directe nabijheid van het Natura 2000-gebied nog andere projecten zijn, die in cumulatie met windpark Den Tol zouden kunnen leiden tot significante negatieve effecten. De aanvrager heeft daarom het Ministerie van Milieu in de deelstaat Nordrhein Westfalen (LANUV) en de Bezirksregierung Düsseldorf gevraagd of er ecologische data beschikbaar zijn van de effecten op het Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein van nieuwe windmolenparken die vergund en / of gebouwd zijn na 2010 (en dus niet in het 'Maßnahmenkonzept' ofwel beheerplan voor het Natura 2000-gebied 'Unterer Niederrhein' kunnen zijn betrokken). Beide overheden hebben aangegeven niet te beschikken over de gewenste gegevens en de aanvrager doorverwezen naar de vergunningverlenende bevoegde gezagen Kreis Wesel en Kreis Kleve. Kreis Kleve (de heer Bäumen) heeft aangegeven dat in Kreis Kleve een passende beoordeling voor een windmolenpark moet worden gemaakt indien deze binnen 1.000 meter van een Natura 2000-gebied ligt of indien er effecten kunnen optreden op migrerende soorten.

Kreis Wesel heeft aangegeven dat er geen ecologische data beschikbaar zijn van effecten van andere windparken. Kreis Kleve heeft aangegeven dat er wel vier nieuwe windparken langs de Nederlandse grens in voorbereiding zijn maar deze liggen op meer dan 1.000 meter afstand van het Natura 2000-gebied 'Unterer Niederrhein'. Kreis Kleve heeft daarom ook geen ecologische data beschikbaar van effecten van andere windparken.

Cumulatieve effecten zijn derhalve uitgesloten.

Beoordeling van de effecten van de aanvraag op de instandhoudingsdoelstellingen

Wij onderschrijven de beoordeling van de effecten zoals deze zijn aangegeven in de aanvraag. Op voorhand zijn significante effecten van het windpark Den Tol in zijn oorspronkelijke opzet met 10 windmolens niet uitgesloten op beschermde weidevogel- en ganzensoorten van het nabijgelegen Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein. Significante effecten ten gevolge van het oorspronkelijke plan zijn op voorhand niet uitgesloten voor weidevogels (Grutto en Wulp). Doordat het plan is aangepast en één windmolen is geschrapt treden geen significante effecten op. Er treden geen significante effecten op ganzen en weidevogels op doordat de effecten van de windmolens op de populaties van de Grutto, Wulp, Tureluur en Kolgans onder de 1%-norm voor additionele sterfte blijven.

Doordat heiwerkzaamheden alleen buiten de kwetsbare periode van de betrokken soorten mogen plaatsvinden zijn effecten van heiwerkzaamheden tijdens de uitvoeringsfase uitgesloten. Hiertoe is een voorschrift opgenomen.

Niet gebleken is dat er belangen aan de orde zijn zoals vermeld in artikel 19e sub c die in strijd zijn met verlening van de gevraagde vergunning.

Zienswijzen

- *Stadt Emmerich Am Rhein d.d. 21 maart 2016.*

1. In het 'Maßnahmenkonzept' ofwel beheerplan voor het Natura 2000-gebied 'Unterer Niederrhein' (VR) wordt standaard uitgegaan van een minimale afstand van 1.000 meter tot de grens van een Vogelrichtlijngebied. In het gebied wordt een Life-project uitgevoerd met als doel het optimaliseren van het gebied voor soorten als de Grutto.

Reactie: Het betreft een algemene richtlijn die voor de gehele Deelstaat geldt. In dit geval is er een passende beoordeling uitgevoerd, waarin dit aspect uitvoerig is belicht en waaruit wij beoordelen dat de windmolens op een kortere afstand geplaatst kunnen worden. Dit wordt bevestigd door de uitgevoerde contra expertise die wij hebben laten opstellen.

- *NABU-Naturschutzstation Niederrhein d.d. 22 maart 2016.*

2. T.a.v. de Grutto. Met het terugbrengen van het aantal windmolens naar 9, is de afstand tot het broedgebied van de Grutto toegenomen tot 400 meter. In de deelstaat wordt standaard een norm van 500 meter toegepast. Deze norm is door vogeldeskundigen vastgesteld. Voor EU-Vogelrichtlijngebieden met vogelsoorten die gevoelig zijn voor windmolens wordt zelfs een afstand van 1.200 meter geadviseerd. In het gebied ten zuidwesten van de windmolen ziet men potenties om het leefgebied van de Grutto uit te breiden. Uitbreiding is noodzakelijk omdat men anders de doelstelling voor het Natura 2000-gebied niet haalt.

Reactie: Een groot deel van het Natura 2000-gebied is momenteel door de huidige intensieve vorm van agrarisch landgebruik ongeschikt voor Grutto's. Het huidige gebruik heeft een negatief effect op de bodemfauna. De voor Grutto's geschikte percelen liggen meer naar het oosten toe. Deze gronden zijn ook natter. In de passende beoordeling is hier rekening mee gehouden. Effecten op Grutto's worden dan ook niet verwacht. Invloed op de gruttopopulatie is ook niet aan de orde.

3. T.a.v. de Wulp. Een significante negatieve invloed op de wulpenpopulatie blijft ook bij het wegvallen van de 10^e windturbine waarschijnlijk.

Reactie: In de passende beoordeling wordt ingegaan op de effecten van de 9 resterende windmolens op de Wulp. Significante effecten worden uitgesloten. We hebben hierbij ook kennis genomen van de notitie welke door Bureau Waardenburg is opgesteld.

4. T.a.v. de Kolgans. De Nabu stelt dat er geen mortaliteitsberekeningen zijn gemaakt. Vermoed wordt dat de norm van 1% in de bestaande situatie al bijna is bereikt.

Reactie: In de passende beoordeling is de 1% mortaliteitsnorm vastgesteld op 392 Kolganzen. De berekende jaarlijkse sterfte ligt op 91 Kolganzen. Wanneer de

mortaliteitsnorm wordt vergeleken met het aantal potentiële slachtoffers is geen overschrijding van de 1%-mortaliteitsnorm voorzien voor het Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein. Deze 1%-norm voor additionele sterfte dient er toe om te bepalen wat het effect van één enkel project is. Wanneer de 1%-norm voor additionele sterfte niet wordt overschreden, is er volgens de norm geen enkel significant effect op de populatie. Deze “1%-mortaliteitsnorm” wordt algemeen in binnen- en buitenland toegepast om de significantie van een ingreep die sterfte tot gevolg heeft te bepalen. In de “Leidraad bepaling significantie” van het Steunpunt Natura 2000 (2010) wordt deze norm ook genoemd als een bruikbaar instrument om de significantie van een ingreep te bepalen. De 1%-mortaliteitsnorm is ontwikkeld door het ORNIS-comité (een groep vogel-experts die door de Europese Commissie als gezaghebbend wordt gezien) en is in verschillende gevallen door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State als zodanig erkend, zie de uitspraak van 1 april 2009 (ABRvS200801465/R2), een zaak die specifiek op sterfte, veroorzaakt door windturbines, betrekking had.

- *NABU-Naturschutzstation Niederrhein d.d. 2 september 2016.*

5. T.a.v. de Grutto. Aanvullend op de bovenstaande zienswijze stelt de NABU dat er maatregelen worden genomen in het gebied De Hetter waardoor meer delen van het gebied geschikter worden voor Grutto's.

Reactie: Om het instandhoudingsdoel te behalen voor de Grutto zijn maatregelen noodzakelijk in het Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein. In het Maßnahmenkonzept ofwel beheerplan voor het Natura 2000-gebied ‘Unterer Niederrhein’ is dit uitgewerkt. Uit het Maßnahmenkonzept blijkt dat de doelstelling van 300 broedparen van de Grutto in het gehele Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein, onder meer moet worden bereikt in de Hetter met behulp van de daarin beschreven maatregelen. De maatregelen beperken zich echter tot de oostzijde van de zogeheten Hetterboog en deze zijn reeds uitgevoerd.

6. T.a.v. de Wulp. Aanvullend op de bovenstaande zienswijze stelt de NABU dat een deel van de broedvogelpopulatie uit de trekvogelpopulatie ontstaat en de mortaliteit van beide groepen bij elkaar moet worden opgeteld. Daarnaast is cumulatie van belang.

Reactie: De mortaliteit van de broedvogels en de trekvogels kan niet bij elkaar worden opgeteld omdat het verschillende populatiegrootten betreffen waarvan de 1% mortaliteit wordt afgeleid. Wat betreft de cumulatie, deze wordt in het besluit onder het kopje ‘Cumulatieve effecten’ behandeld. In dit geval blijkt dat er ook in cumulatie geen sprake is van significant negatieve effecten.

7. T.a.v. de Kolgans. Aanvullend op de bovenstaande zienswijze stelt de NABU dat de effecten van cumulatie niet voldoende zijn onderzocht.

Reactie: De cumulatie wordt in het besluit onder het kopje ‘Cumulatieve effecten’ behandeld. In dit geval blijkt dat er ook in cumulatie geen sprake is van significant negatieve effecten.

- *Kreisverwaltung Kleve (Dld.) d.d. 22 maart 2016.*

De eerste twee punten welke de Nabu inbrengt worden ook door de ‘Kreisverwaltung Kleve’ ingebracht. Daarnaast heeft men het volgende punt.

8. Er is niet gekeken naar cumulatieve effecten in het Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein (VR).

Reactie: De cumulatie wordt in het besluit onder het kopje 'Cumulatieve effecten' behandeld. In dit geval blijkt dat er ook in cumulatie geen sprake is van significant negatieve effecten.

De concepttekst van onderliggend besluit is op 26 oktober 2016 verzonden naar Kreisverwaltung Kleve met het verzoek om binnen 2 weken te reageren indien Kreisverwaltung Kleve nog opmerkingen heeft. Wij hebben hierop geen reactie ontvangen.

- *Stichting TegenWind(molens) Netterden en omstreken (2x) ter vervanging van de eerste zienswijze d.d. 30 augustus 2016 (zienswijze op 1^e ontwerp is hierdoor vervangen).*

Het eerste deel van de zienswijze richt zich tegen de Flora- en faunawetontheffing. In het onderliggende besluit zijn er geen vleermuissoorten aangewezen in de betreffende Natura 2000-gebieden.

9. De Stichting verzoekt de Nbw-procedure stop te zetten in afwachting op het besluit van RVO op de Flora- en faunawetontheffingaanvraag.

Reactie: Er is geen reden om de aanvraag aan te houden. Het plan kan pas worden uitgevoerd als de initiatiefnemer alle vergunningen en ontheffingen in handen heeft. Er is geen samenhang tussen de toetsing in de twee wetten.

10. De plaatsing van 9 windmolens zal nog steeds leiden tot een verslechtering van de staat van instandhouding van de vogelsoorten waarvoor het Natura 2000 is aangewezen.

Reactie: In de bij de aanvraag ingediende passende beoordeling is zeer specifiek ingegaan op de mogelijke effecten van windmolens op de Natura 2000-instandhoudingsdoelen. Uit deze rapportage volgt dat significante effecten op alle doelen zijn uitgesloten. In de passende beoordeling is ook specifiek gekeken naar de effecten op de doelsoort Grutto.

11. Cumulatie van effecten binnen plangebied Windpark Den Tol. De Stichting is van mening dat ook de effecten op soorten die op grond van de Flora- en faunawet beschermd zijn, meegenomen moeten worden in onderliggend besluit.

Reactie: Er is geen directe samenhang in de toetsing tussen de twee wetten. Het zijn afzonderlijke wetten met ieder een eigen toetsingskader.

12. Cumulatie van effecten op Natura 2000-gebieden. De Stichting is van mening dat de beoordeling van de cumulatie ontbreekt. Er moet gekeken worden naar cumulatieve effecten op beschermde vogels en vleermuizen.

Reactie: De cumulatie wordt in het besluit onder het kopje 'Cumulatieve effecten' behandeld. Er wordt niet gekeken naar soorten die op grond van de Flora- en faunawet een beschermde status hebben. Wanneer er effecten zijn op Natura 2000-instandhoudingsdoelen, dan pas is het noodzakelijk om naar cumulatie te kijken. In dit geval blijkt dat er ook in cumulatie geen sprake is van significant negatieve effecten..

13. De Stichting vindt het ongepast dat de provincie het onderzoeksbureau Alterra Wageningen UR heeft ingeschakeld, welke ook door appellant Nabu in de bestemmingsplanprocedure is ingehuurd.

Reactie: Het aantal bureaus met expertise op het gebied van windmolens en Natura 2000-gebieden is beperkt. Met name de grotere bureaus zoals Arcadis en Alterra kunnen dergelijke onderzoeken uitvoeren. Beide bureaus zijn aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus. Voor de second opinion is daarom bewust voor Alterra gekozen.

- *Dhr. W. Meijer en mw. P. Castien, Groesbeek d.d. 15 augustus 2016.*

14. Het plaatsen van een windturbinepark dicht op een vogelbeschermingsgebied zal veel slachtoffers onder trek- en broedvogels tot gevolg hebben. Windturbines met een tiphoogte van 200 meter, kunnen met de rotorbladen een snelheid behalen van boven de 400 km/u, waardoor vogels binnen het bereik van de bladen kansloos zijn.

Reactie: In de passende beoordeling is dit risico belicht en er is vastgesteld dat significant negatieve effecten uitgesloten zijn.

15. Windturbines veroorzaken trillingen in de bodem, waardoor ook insecten en reptielen gevaar zullen lopen.

Reactie: Insecten en reptielen zijn geen doelsoorten voor dit Natura 2000-gebied.

16. De kostbare biodiversiteit aan zowel de Nederlandse als de Duitse zijde zal afnemen door de fragmentatie van het landschap.

Reactie: Onderbouwing en argumentatie voor deze stellingname ontbreekt. Uit de passende beoordeling volgt dat de Natura 2000-instandhoudingsdoelen niet in het geding komen.

17. Belaste status van een gebied: wanneer een windpark is neergezet, volgen er vaak meerdere parken in hetzelfde gebied, omdat het gebied een belaste status heeft, oftewel niet meer die kwaliteit heeft die het altijd had.

Reactie: Bij nieuwe parken vindt er een nieuwe beoordeling plaats.

- *Mw. I. van de kerkhof, Goch-Kessel (Dld.) d.d. 15 augustus 2016.*

Deze zienswijze bevat geen inhoudelijke gronden tegen het windpark Den Tol, maar is een aanklacht tegen de plannen om windmolens bij Groesbeek te plaatsen.

18. Ervaringen in Duitsland geven aan dat er een groot conflict potentieel is tussen met name vogels en windturbines.

Reactie: In de passende beoordeling is dit risico belicht en er is vastgesteld dat significant negatieve effecten uitgesloten zijn.

19. Het rendement van grote turbines opgesteld in het binnenland wegen niet op tegen het nadelig effect op de natuur.

Reactie: Hier wordt bij een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet niet op getoetst.

Conclusie

Op grond van het vorenstaande en de passende beoordeling hebben wij de zekerheid verkregen dat het project geen significant negatieve effecten heeft op de instandhoudingsdoelstellingen van de betrokken Natura 2000-gebieden. Nu tevens de belangen zoals vermeld in artikel 19 e sub c Nbw 1998 niet aan de orde zijn, kan de vergunning worden verleend.

Besluit

Gedeputeerde Staten van Gelderland:
Gelet op de artikelen 19d-g en 43 van de Nbw 1998;

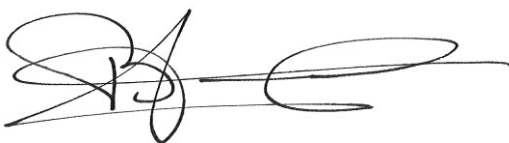
HEBBEN BESLOTEN

Windpark Den Tol Exploitatie B.V. een vergunning conform de beschrijving in de aanvraag te **verlenen**. Aan de vergunning worden de volgende voorschriften verbonden:

1. Minimaal twee weken voor aanvang van de werkzaamheden moet melding worden gedaan van de datum van start van de werkzaamheden bij de Provincie Gelderland, via emailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2015-014970 en de datum van start van de werkzaamheden.
2. Binnen twee weken na realisering van de activiteit / het project dient een gereedmelding te worden gedaan aan de Provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2015-014970.
3. Verlichting wordt uitsluitend gebruikt in verband met de veiligheid van luchtvaart. Verdere verlichting is alleen toegestaan voor zover die noodzakelijk is voor het veilig kunnen verrichten van werkzaamheden en dient beperkt te worden tot het strikt noodzakelijke. Dergelijke verlichting wordt zodanig opgesteld, afgesteld, ingericht en naar buiten toe afgeschermd, dat lichtstraling door direct licht buiten de locatie waar dat nodig is voor het verrichten van werkzaamheden wordt voorkomen.
4. Heiwerkzaamheden voor de oprichting van het turbinepark mogen alleen worden uitgevoerd buiten de periode 15 maart tot en met 31 juli.
5. De windmolens dienen te worden geplaatst zoals aangegeven op de kaart in bijlage 1.
6. Voor de meest zuidelijke windmolen, welke het dichtst bij de Duitse grens is gelegen, geldt dat het aanleg- en onderhoudspad ten noorden van de molen moet worden aangelegd richting Omsteg.

N.B. Wij wijzen u er op dat u zelf verantwoordelijk bent voor het verkrijgen van eventueel benodigde ontheffingen, vergunningen of toestemmingen op grond van andere wet en regelgeving.

Namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

mr. H. Boerdam

Beroep

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na de dag waarop het besluit ter inzage is gelegd hiertegen beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Postbus 20019, 2500 EA 's-Gravenhage).

Zij die partij zijn in de hoofdzaak kunnen bij de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak een verzoek indienen om een voorlopige voorziening te treffen.

Voor het behandelen van het beroepschrift en voor het behandelen van een verzoek om een voorlopige voorziening wordt griffierecht geheven. Over de hoogte en de wijze van betaling van het griffierecht kunt u informatie verkrijgen bij de Raad van State, telefoonnummer (070) 426 44 26.

bijlage:

- Bijlage 1: Locaties van 9 windmolens

BIJLAGE 1

Locaties van 9 windmolens

